

Illinois U Library

7 sekel

A1 BYGGMÄSTAREN
1954 arkitektur

Svenska Metallverken valde för sin nya kontorsbyggnad

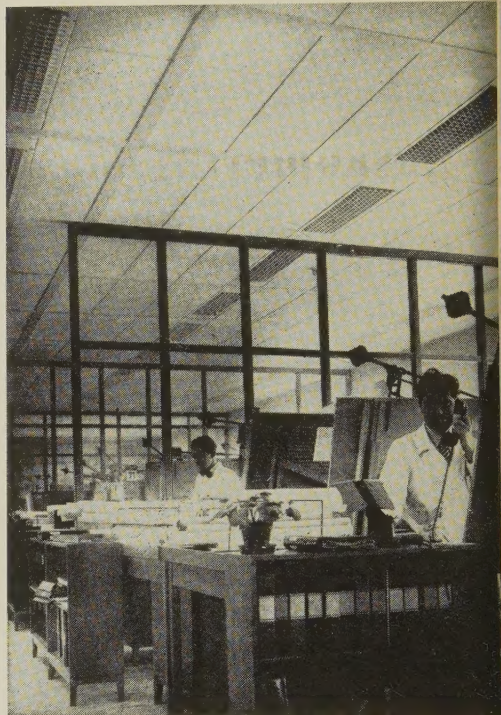
FRENGER

värmestrålande undertak

Scania-Vabis nya kontorsbyggnad där 2100 m² FRENGER-värmestrålande undertak monterats.

FRENGER-tak med infälld armatur och flyttbar mellanväggar.

FRENGER

-taket kombinerar den naturliga uppvärmningsprincipen med kylning, akustik och ventilation.

FRENGER

-taket kan med fördel kombineras med våra aluminiumundertak, varvid kostnaderna kunna nedbringas högst avsevärt.

FRENGER

-taket amorterar dessutom snabbt den något högre anläggningskostnaden på grund av den synnerligen goda värmeekonomien.

FRENGER

-takets goda kylningseffekt ökar arbetsprestationen under heta sommarkvar.

FRENGER

-strips för snabb och billig industriuppvärmning.

ZERO

AKTIEBOLAG

STORA NYGATAN 38 · STOCKHOLM
TEL. VÄXEL 23 27 05

Avdelningskontor i Malmö
Hjorttackegatan 8 · Tel. 335 10

Avdelningskontor i Gävle
Åkargatan 57 B · Tel. 130 23

Strålningsuppvärmning enligt system FRENGER är licenserad i 16 länder.

Organ för Stockholms Byggnadsförening och Svenska Arkitektföreningen, avd. av Svenska Teknologföreningen. Adress: Byggmästaren, Kungsgatan 32, Stockholm. Tel. 23 31 05. Postgiro 3124

Redaktörer: Civilingenjör svr Gunnar Essunger och arkitekt sar Tore Virke. Redaktionssekreterare: Arkitekt sar Hillevi Svédberg.

Redaktionskommitté: Arkitekt sar Hans Asplund, civilingenjör svr Lennart Backmark, arkitekt sar Haqvin Carlheim-Gyllensköld, civilingenjör svr Sture Haag, arkitekt sar Torbjörn Olsson och ingenjör Ernst Wohlin.

Redaktionsombud: Dir. Victor Bährner och länsarkitekt Ebbe Borg, Malmö samt arkitekterna sar Gunnar Hoving och Per-Olof Klang, Göteborg.

Ansvarig utgivare: Arkitekt sar Moje Bergström. I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskriften.

Byggmästaren utkommer med 24 nummer om året. 12 nummer behandlar arkitektur och 12 nummer byggnadsteknik.

Prenumerationspriser för helår:	Sverige	
	Danmark Finland Norge	Övriga utlandet
Endast lösnummer upplaga A + B (24 nummer)	30: —	40: —
Endast lösnummer upplaga A (12 nummer) Arkitektur ...	20: —	30: —
Endast lösnummer upplaga B (12 nummer) Byggnadsteknik	20: —	30: —
Lösnummer + klotband upplaga A + B	45: —	55: —
Lösnummer + hfr. band upplaga A + B	55: —	65: —

Statens nämnd för byggnadsforskning

Meddelande nr 23

RADHUSET

Dess planläggning och ekonomi

Av Nils Ahrbom

Kr. 10: —

Utredningen exemplifierar ett antal olika plantyper av radhus och söker belysa variationerna mellan byggnadskostnaderna för vissa radhustyper och även i begränsad omfattning mellan radhus och friliggande enfamiljshus samt flerfamiljshus. Dessutom behandlas variationerna mellan stadsplanekostnaderna för radhus, friliggande enfamiljshus och flerfamiljshus. Slutligen belyses variationerna mellan erforderlig hyra i radhus av olika typer och mellan radhus och friliggande enfamiljshus och flerfamiljshus.

I ett appendix framlägges några synpunkter på en eventuell bostadsväneundersökning i svenska radhus.

Rekvireras i bokhandeln eller direkt från

BYGGMÄSTAREN

FÖRLAGSAVDELNINGEN

KUNGSGATAN 32, STOCKHOLM

Postgiro 3124

33 ÅRGÅNGEN

INNEHÅLL

5 JAN. 1954

DK 712.25(487.1):725.76

GLEMME, ERIK: *Kungsträdgården — en sommar*. Byggmästaren 33 (1954) nr A 1, sid. 1—10.

Redogörelse för olika arrangemang och byggnader i Kungsträdgården i Stockholm i samband med stadens 700-års jubileum. Artikeln illustreras med ritningar och fotografier av bl. a. restaurang, ölhall, kiosker och friluftsscén.

DK 727.3:373.61(486.2)

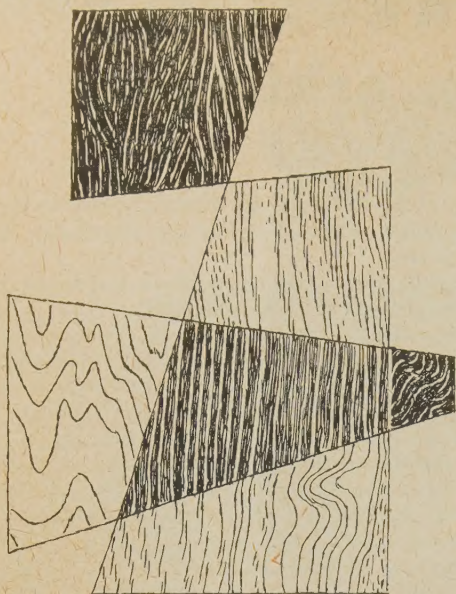
NYRÉN, CARL: *Göteborgs Handelshögskola*. Byggmästaren 33 (1954) nr A 1, sid. 11—20.

Presentation av Göteborgs Handelshögskolas nybyggnad uppförd 1950—1952. Byggnaden är beräknad för 650 inskrivna elever och omfattar i huvudsak utrymmen för institutioner, administration och bibliotek samt föreläsningssalar, aula och kårlokaler. Artikeln illustreras med planer, detaljritningar och fotografier.

DK 72(438):061.4

CARLHEIM-GYLLENSKÖLD, HAQVIN: *Utställningen Arkitektur i Polen*. Byggmästaren 33 (1954) nr A 1, sid. 21—24.

Synpunkter på en utställning av polsk arkitektur, visad i Stockholm hösten 1953. Artikeln illustreras med bilder av gamla och nya byggnader i Polen samt några projekterade.

Panelarbeten och inredningar
för alla branscher

Leverantör till Handelshögskolan i Göteborg

D. E. THEGERSTRÖM AB

Mölnådal Telefon: 27 07 00 • 27 30 80

FASADTEGLET

till

**HANDELSHÖGSKOLAN
I GÖTEBORG,**

slätt 19-håls fasadtegel,

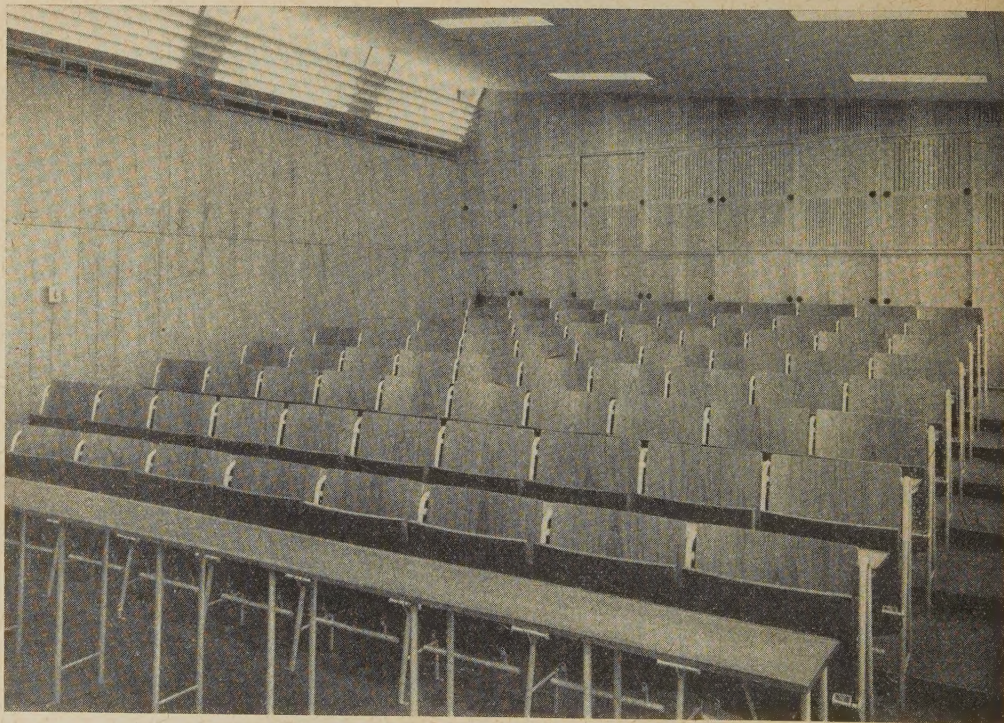
levererat av

**SLOTTSMÖLLANS TEGELBRUK,
HALMSTAD**

Ensamförsäljare för Göteborgsdistriktet:

**LARSSON, SEATON & Co AKTIEBOLAG
GÖTEBORG**

Hörsalsinredning i
Göteborgs Handelshögskola

Konstruktion: Arkitekter SAR
Nyrén & Sjöstrand

Tillverkare:

A K T I E B O L A G E T A T H E N A Y S T A D

Säljes även genom AB P. A. Norstedt & Söner, Stockholm

Tel. 1228

KUNGSTRÄDGÅRDEN — EN SOMMAR

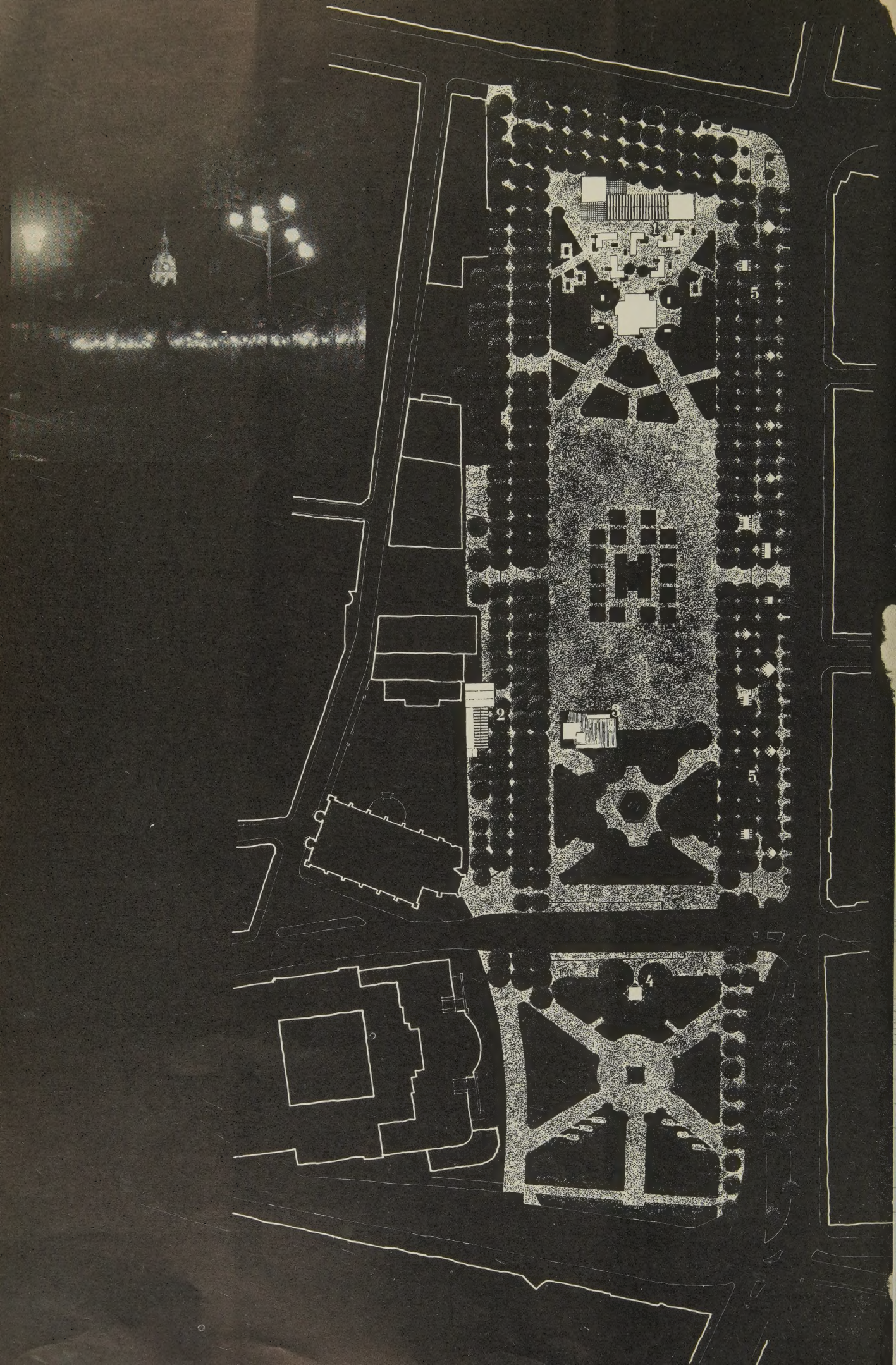
DK 712.25(487.1):725.76

Stockholm firade sommaren 1953 700-årsjubileum. Mälardrottningen själv drog sej med den blygsamhet, som klär en jubilar, i bakgrunden och gömde sin nuna i utställningar på Liljevalchs och Stadsmuseet samt blommade för en natt, midsommarnatten, i hektisk rodnad med en bankett, där glädjen och champagnen flödade. Folket fick skådespel med festföreställningar i parkerna och så fortsatte staden i förnyelse att åldras. Stockholms affärsmän, som drömt om en turismens sommar, kände oro och beslöt att genom hövisk uppvaktning ge åt staden den glädje, som var jubilarens ålder värd. Och så föddes tanken på Kungsträdgården som en hela folkets egen festplats. Stockholms Handelskammare ställde sej i spet-

sen och genom insamlade medel från affärsmännen blev Kungsträdgårdens festplats en realitet, festplatsen, där Jularbo skötte handklaveret och Einar Ekberg stod för den andliga spisen; festplatsen, där våfflor frasade i tonvis med sylt och korvarnas ringdans varade långt in i sensommarnatten.

Projekteringen, som satte igång i början av mars, anförtroddes åt Stockholms stads parkavdelning. Den korta tid som stod till buds, förutsatte ett snabbt och monteringsmässigt byggnadssätt. Kungsträdgårdstävlingen med resultat och rekommendationer låg irriterande nära i tiden och Torbjörn Olssons recension, där han yttrade: »Tävlingen har övertygat mig om att också den lättaste parkbyggnad i Kungsträdgården uppe vid Hamngatan är direkt felaktig» var direkt besvärande. Alltnog, en sommar

Vinjetten: Den upplysta västra allén. Foto: Skog.

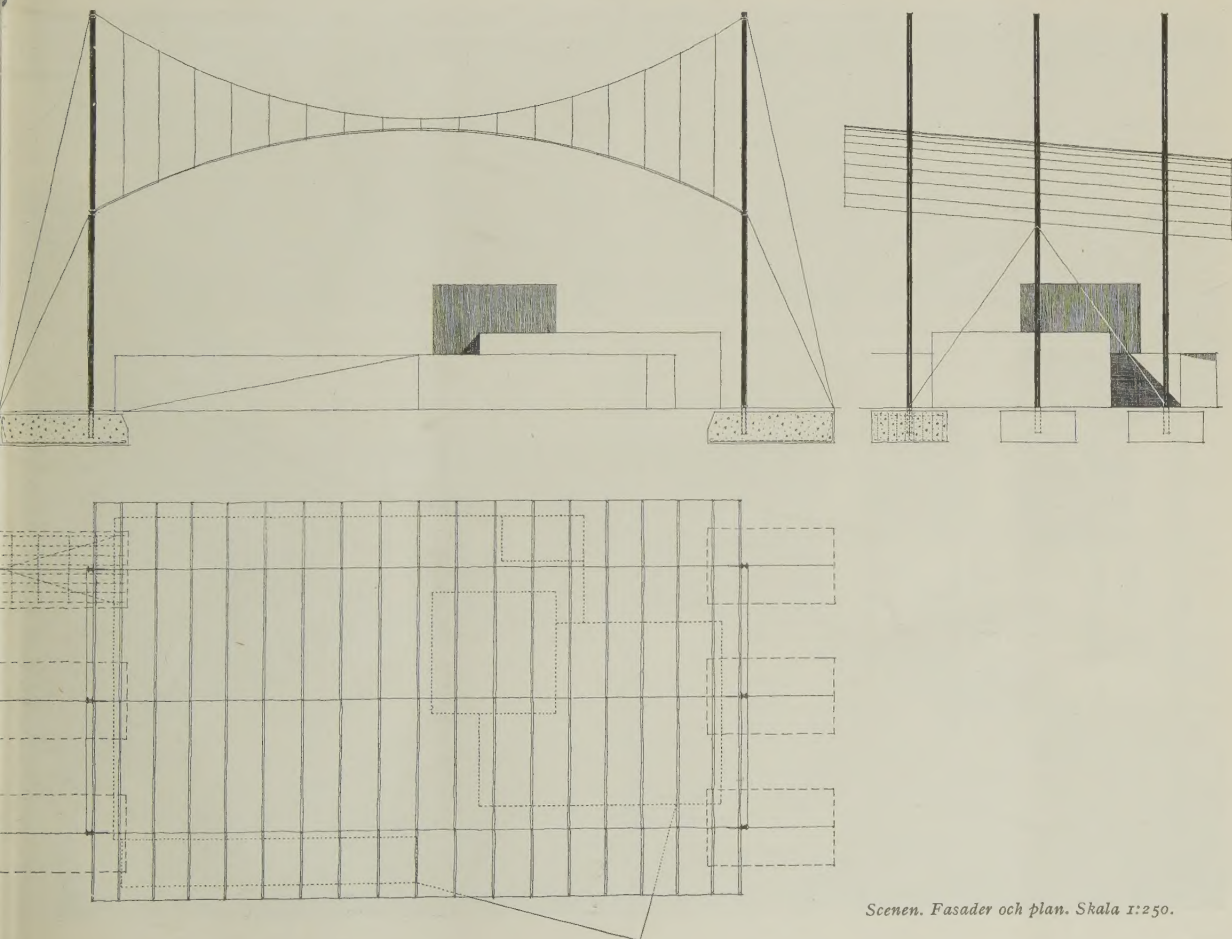
På motsstående sida: Översiktsplan.
Skala 1:1600.

1. Friluftsutställning, med restaurang-
byggnad.
2. Ölhall.
3. Scen.
4. Tepaviljong.
5. Kioskgata.

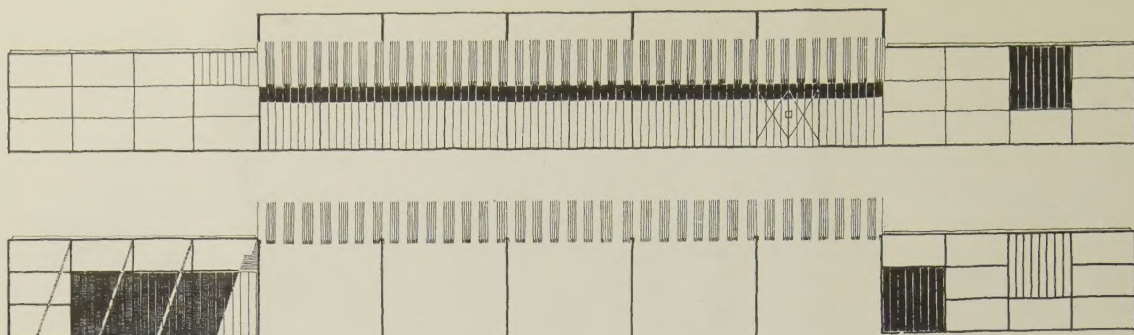
Infälld på planen: Västra allén och den
fasadbelysta Jacobs kyrka. Foto: Skog.

Scenen

T. h: Scenen. Foto: Eric Rosenberg

Scenen. Fasad och plan. Skala 1:250.

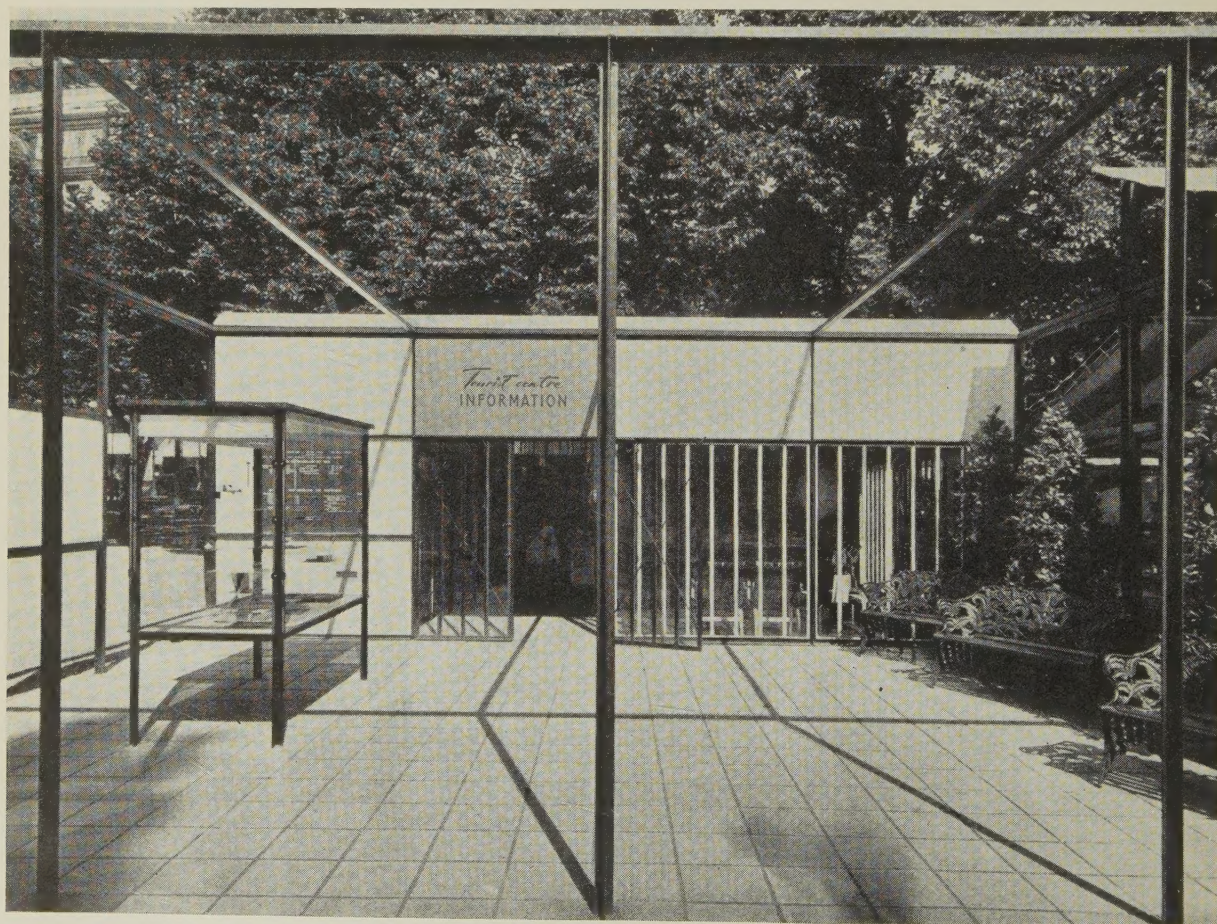
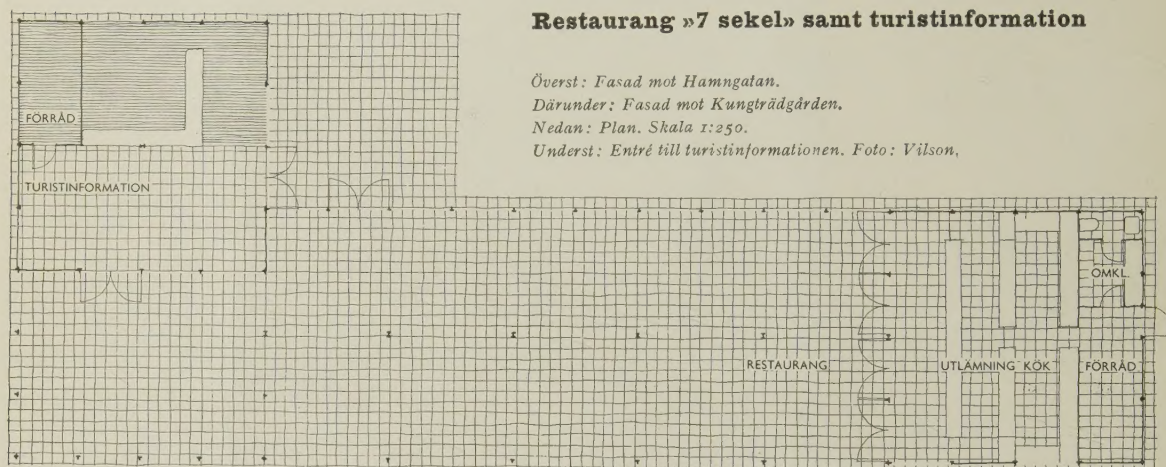
Restaurang »7 sekel» samt turistinformation

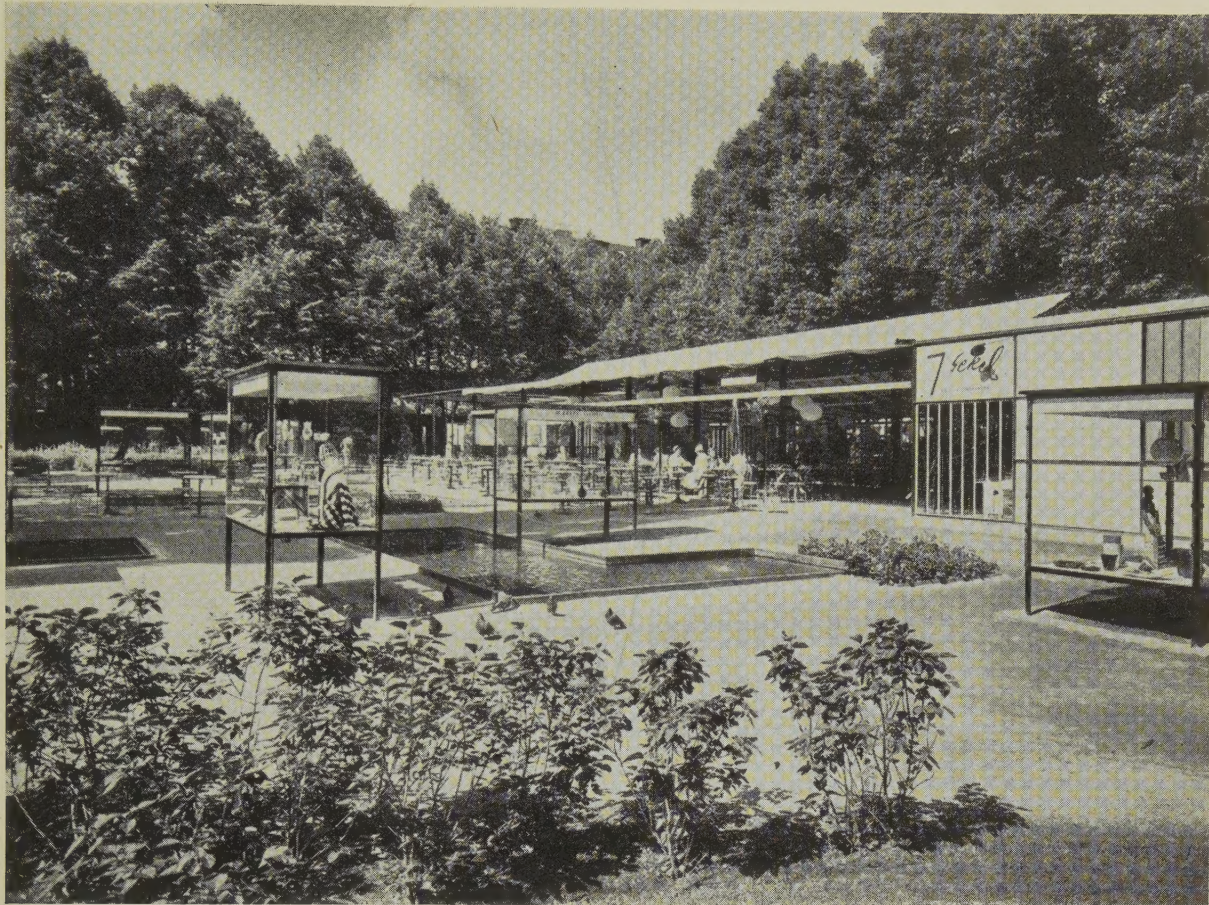
Överst: Fasad mot Hamngatan.

Därunder: Fasad mot Kungsträdgården.

Nedan: Plan. Skala 1:250.

Underst: Entré till turistinformationen. Foto: Vilson,

Frihugsutställningen sedd från Kungsträdgårdsgatan. Foto: Vilson.

rinner snabbt förbi och varje test skadar aldrig. Ryggen är människans bästa stöd och efter att ha läst åtskilliga deckare och lärt känna allehanda fobier har jag så småningom kommit underfund med att agora är den mest besvärande. Sju Sekel, en lätt serveringsbyggnad vid Hamngatan, tog form och kom att i sina tvenne flygelbyggnader innehålla respektive kök och information. I den senare slog Svenska Slöjdföreningen upp sina bopålar. Den gladsade mellandelen, som upptog serveringsplats under markistak, öppnade sig ut mot Slöjdföreningens open air-utställning i glasmontrar, som här och där doppade sina fötter i blomsterkantade dammar. Vatten, fontäner, blommor, ljus, skulpturer, montrar, sju gasbloss, sökte i sitt horisontala myller ge åt denna del enhet samt understryka de fyra popplarnas majestätiska resning.

Platsen kring Karl XIII blev den naturliga festplatsen med scen. Denna fick en kubisk uppbyggnad, som i sej själv inrymde kansli, omklädnadsrum samt rum för scenisk apparatur. Över scenen välvde sej ett i wirer inspänt markistak, upphängt i sex stycken vertikala dip-balkar. Scenen försköts ur axeln åt Jacobs kyrka för att lämna Molins fontän fri samt med den förhoppningen, att pilarna och fontänen skulle bilda naturligt komplement och fond för skådespel. Rhododendron kring kungastatyn och tvenne rader med jubileumsflaggor, soffor och blomsterlådor utmed platsens västra och norra gräns sökte ge liv

åt denna även under den tid, då scenen stod tom. Under högsommaren kompletterades Kungsträdgården med en kaktusutställning, även denna monterad, liksom övriga blomsterarrangemang, i trekantiga blomsterurnor.

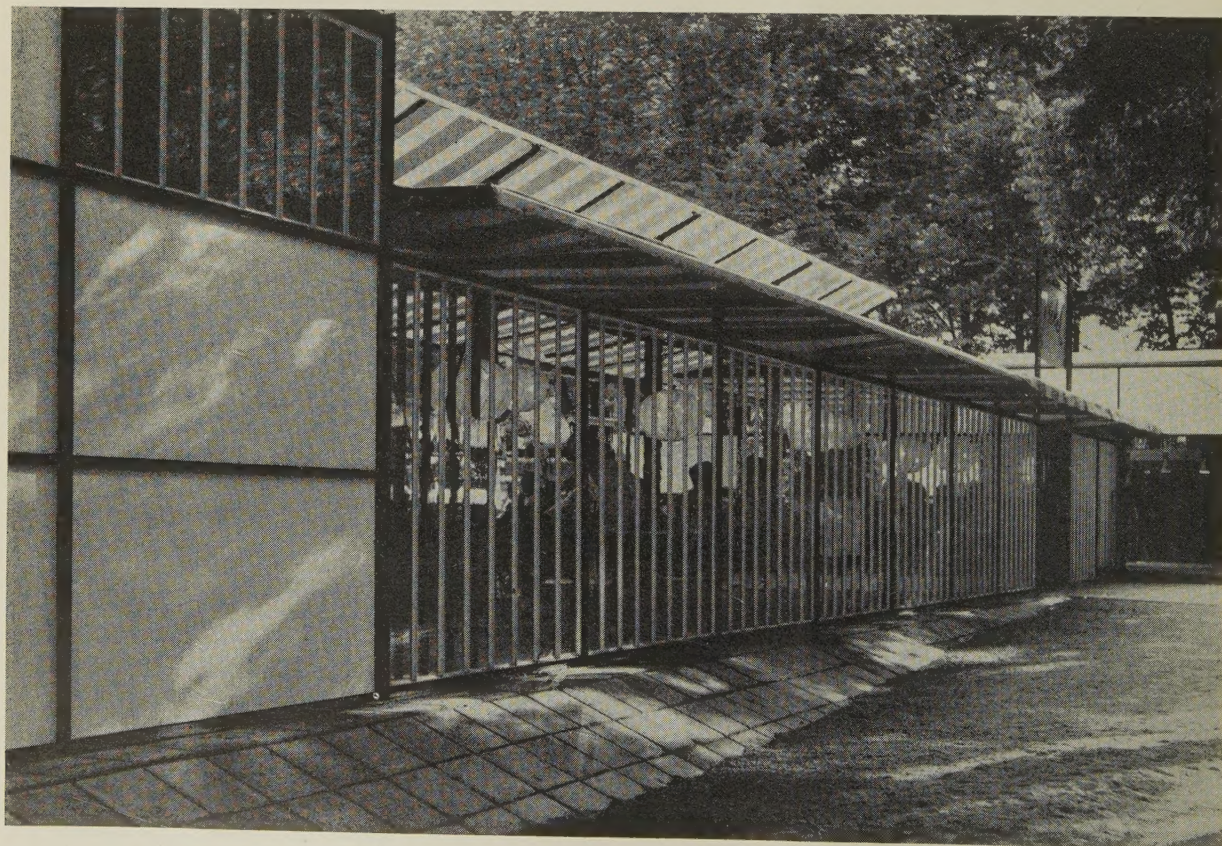
Av alléerna blev den östra platsen för den ambulerande köpskapen med kiosker för våfflor, korv, frukt, choklad, tobak, tidningar, vatten och glace. Kioskerna utfördes med vinkeljärnstomme och inmonterade skivor i skiftande färger och med touchen i ett lätt markistak. Kioskerna placerades rytmiskt utmed sidorna i mittgången och sträckte sig ända fram till Arsenalsgatan. På kvällen bildade kioskernas ljusflod accenter i allén och som en kontrast mot detta fick den västra allén ett festligt myller av ljusglober, uppmonterade i lindarna. Detta även för att understryka Kungsträdgårdens naturliga uppbyggnad samt ge ökad relief och djup åt denna sida. Västra allén kompletterades dessutom med en ölservering, Tavern S:t Erik, vid Jacobs kyrkogårdsmur. Ölserveringen var uppdelad dels i en mindre ölhall, dels i en utomhusservering under markistak. Denna, liksom Sju Sekels utomhusservering, uppvärmdes under kalla dagar och kvällar med elektriska strålningsreflektorer, uppmonterade i markisstativet. Dessa visade sig förbluffande effektiva och förlängde vår korta sommar och gav åt våra kyliga kvällar nya möjligheter. I västra allén var ytterligare projekterat en glasmonter för tavelutställning med tanke på

T. v: Interiör från restaurang »7 sekel». Foto: Vilson.

På motsstående sida: Del av friluftsutställningen och den stora fontänen. Foto: Vilson.

Nedan: Restaurang »7 sekel» mot Hamngatan.

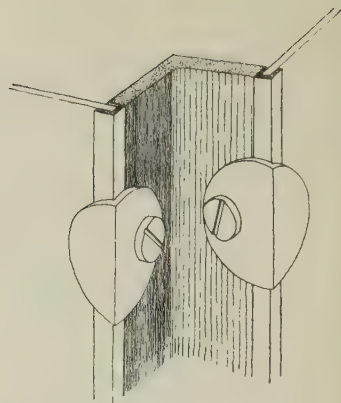

THE LIND-SOPIA WIDEN TRUST

1928

6ULLA3KH0V8 6138R0K

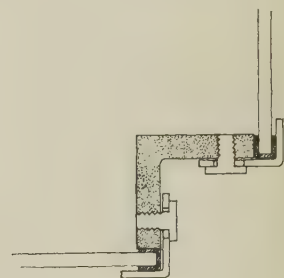

Monter

T. v: Del av monter.

Överst t. h: Detaljer av glasinfastning.

Nedan: Plan av glasinfastningen. Skala 1:3.

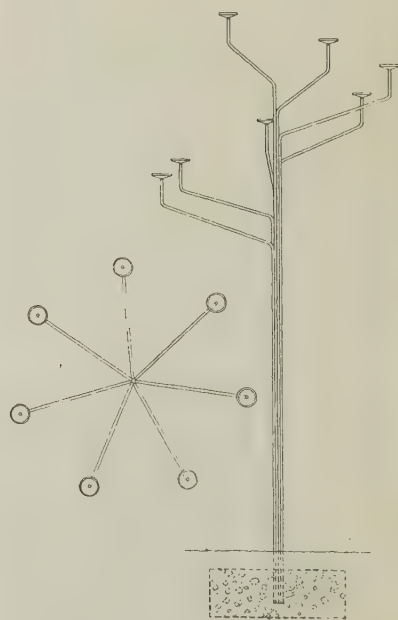

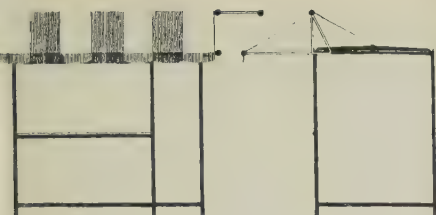
Gasfackla

T. v: Gasfacklan tänd. Foto: Skog.

Bekostnad av Stockholms stads gasverk.

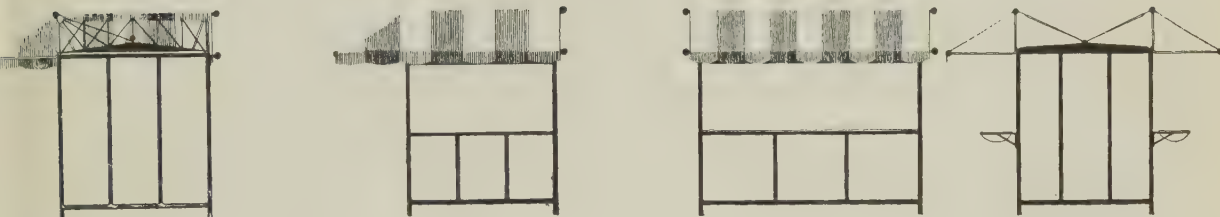
Nedan: Plan och fasad. Skala 1:80.

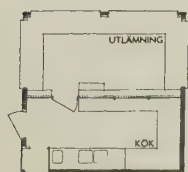
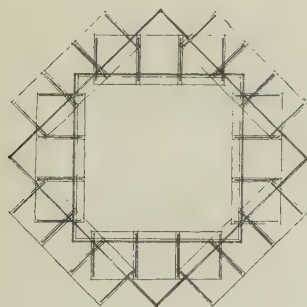
Kiosker

Ovan och i mitten: Fasad. Skala 1:100.
T. h.: Kioskgatan. Foto: Skog.

Tepaviljong

Nedan: Fasad, takplan och bottenplan. Skala 1:200.
T. h.: Detalj av tépaviljongen. Foto: Skog.

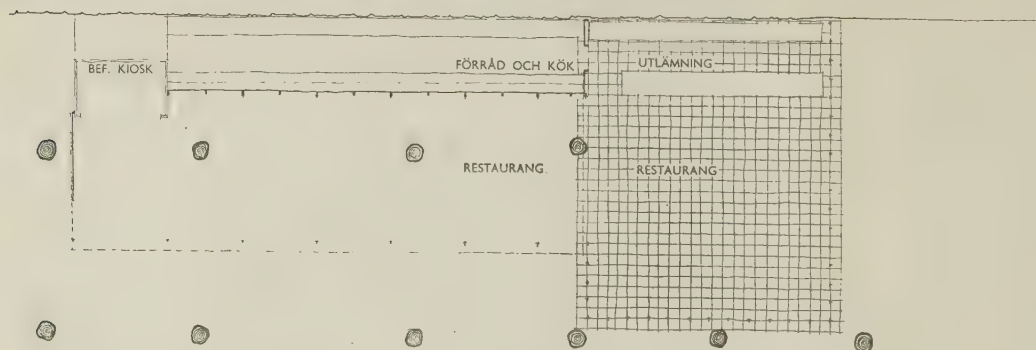

»Tavern Sankt Erik» Ölhall

Ovan: Uteserveringen vid ölhallen. Foto: Vilson.

T. v : Fasad.

Nedan: Plan. Skala 1:250.

Stockholms-målare men blev tyvärr skrinlagt. Blanche's teater och restaurang animerades också att medverka med utomhusfoajé i Tändsticksbolagets trädgård samt att förena denna med trappförbindelse ned till Blanche's utomhusservering. Detta blev heller inte av.

Till Karl XII:s torg förlades en tservering, som placerades i almbarsån utmed Arsenalsgatan. Denna utfördes med kinesisk anstrykning, lackerades svart med röd dekor, Tetley, samt fick ett fristående tak runt om av plexiglas, upplagt på rörstativ. Sittplatserna framför Karl XII mot Strömmen och

vattnet försågs med blomsterbelysning och för att ge djup åt tavlan fick fullriggaren af Chapman fasadbelysning — symbolen för sjöstaden, vattnet, hamnen och skärgården långt utanför.

Arkitekt för anläggningarna har varit undertecknad. Medhjälpare på kontoret arkitekterna *Torsten Grundberg*, *Olof Malmfors*, *Lars Skog*, möbelarkitekten *Sture Andersson*, fröken *Kerstin Bellander* samt ingenjör *Rudolf Östedt*. Konstruktör: civilingenjör *Ivar Pehrs*. Belysningsexpert: civilingenjör *Ivar Folcker*.

Erik Glemme

GÖTEBORGS HANDELSHÖGSKOLA

Av arkitekt SAR Carl Nyrén

DK 727.3:373.61(486.2)

Göteborgs Handelshögskola hade från det skolan startades 1923 genomgått en kontinuerlig utvidgning och närmast före uppförandet av den här visade nybyggnaden bedrev skolan sin verksamhet huvudsakligen i fem olika fastigheter. Denna splittring skapade stora svårigheter i arbetet och efter en kommunal utredning och arbete av den av högskolans styrelse tillsatta byggnadskommittén upplät Göteborgs stad år 1945 den nuvarande tomten Vasagatan 3—Haga Kyrkogata 1.

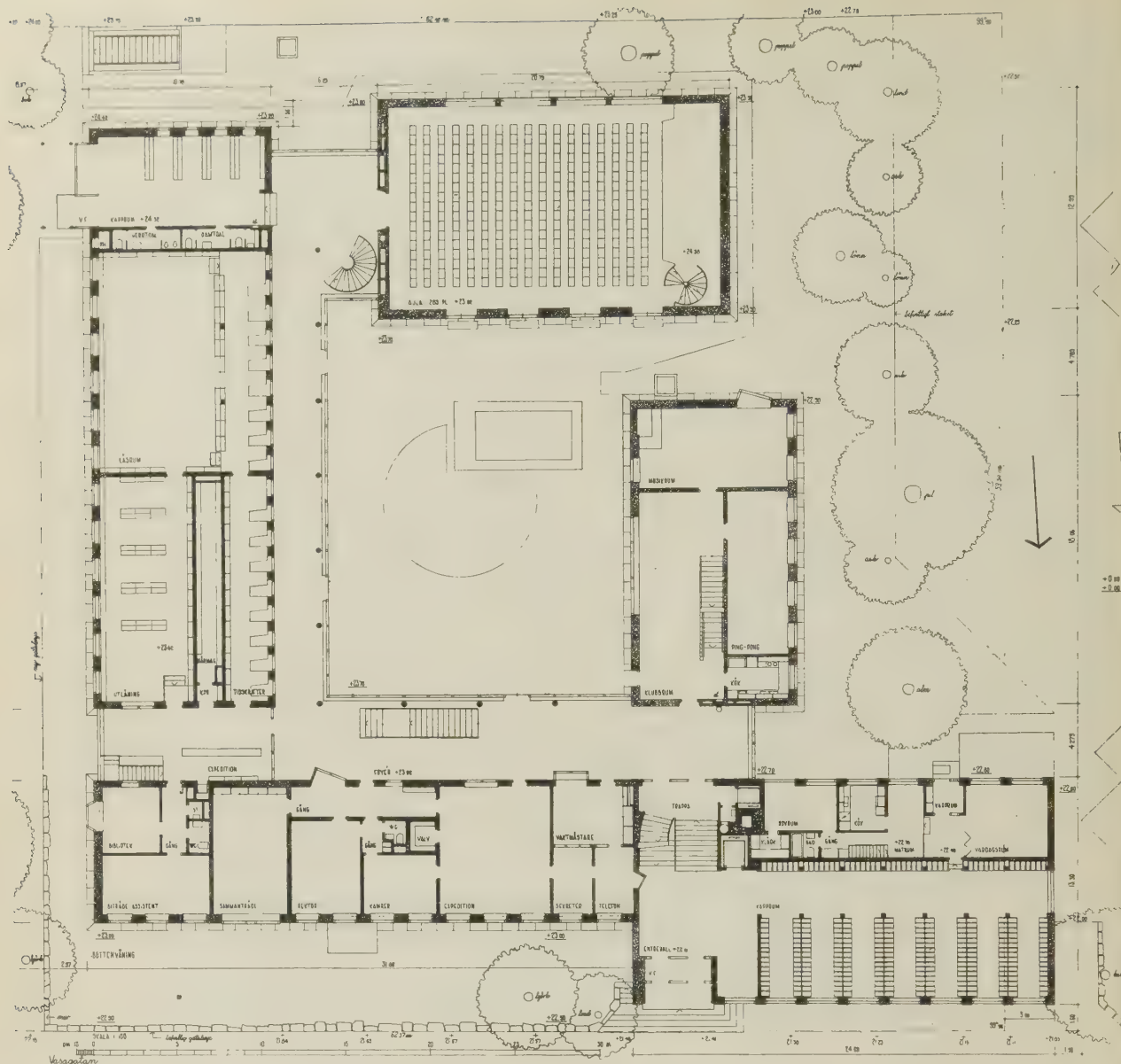
Den för nybyggnaden beräknade kostnaden täcktes genom donationer och då medlen senare under byggnadstiden på grund av prisstegringen visade sig otillräckliga begärdes ett »indextillägg» på gåvorna, var-till de flesta donatorer ställde sig förstående.

Vinjetten: Från Vasagatan.

Arkitekttävlan utlystes 1947 och året därefter påbörjades planeringen. Byggnaden uppfördes 1950—1952.

Handelshögskolans nybyggnad är beräknad för 650 inskrivna elever och omfattar i huvudsak utrymmen för institutioner, administration och bibliotek samt föreläsningssalar, aula och kårlokaler.

Institutionerna ligger i höghuset på tomtens norra sida. De utgör i första rummet forskningsinstitutioner med arbetsplatser för professorer och fast anställda lärare och har var för sig erhållit ett våningsplan, som bildar en avstängbar enhet. Till varje institution hör ett seminarierum med plats för 40 åhörare. Vid trapphallarna utanför avstängningen ligger studentarbetsrum, disponibla för samtliga institutioner, samt rum för språklärare m. m.

Ovan: Plan av bottenvåningen. Skala 1:400.

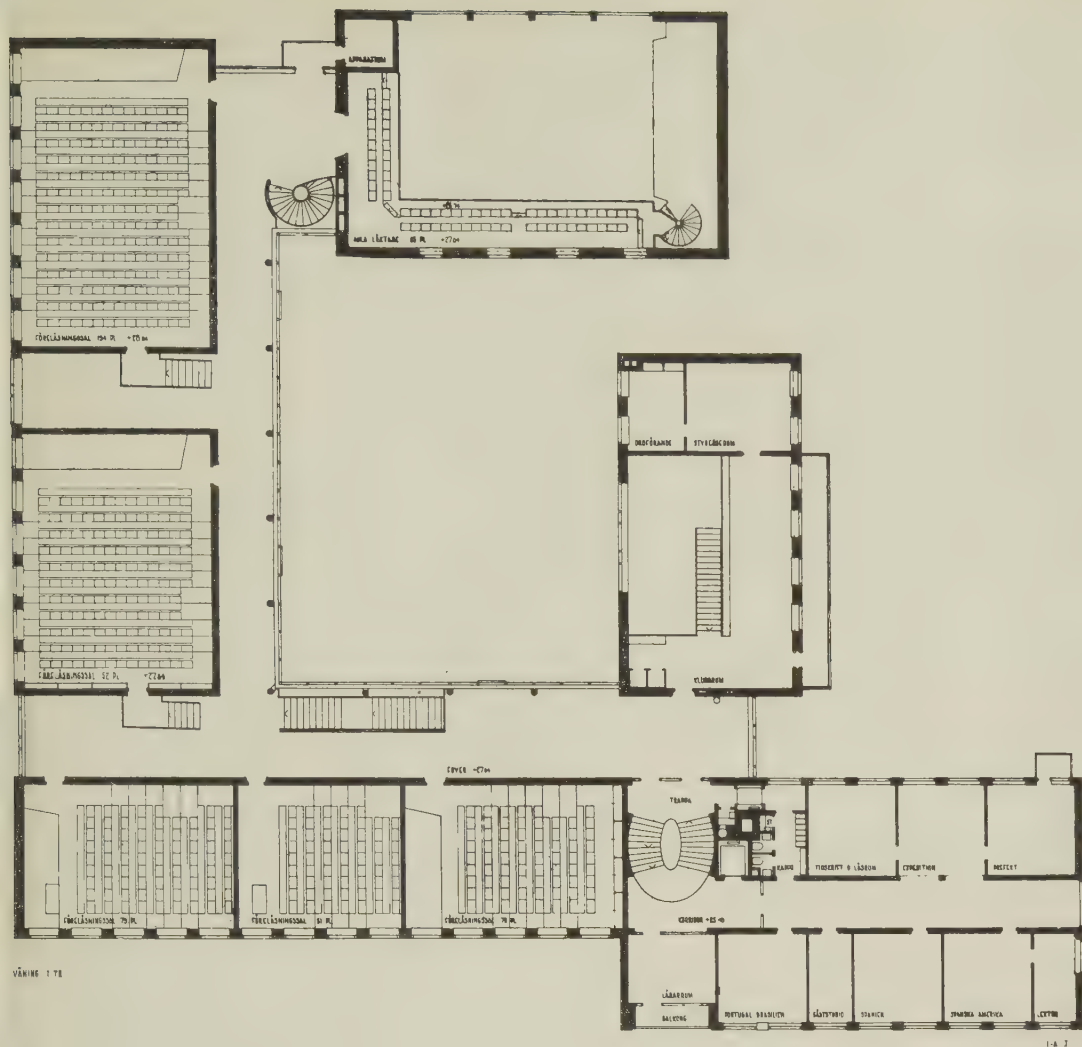
T. v: Institutionsbyggnadens fasad mot Vasagatan.

Skolans övriga lokaler är grupperade kring en foajé i två plan, som på två sidor omsluter gården och är helt glasad mot denna för att ge intryck av öppna loggior, ge ökad rymd åt gården och ljus åt innanför foajén liggande rum. Administration och bibliotek nås från den nedre foajén. Till den övre ansluter föreläsningssalarna, varigenom de kunnat få varierande höjd och ljus från två håll. Kår och aula ansluter till båda planen med kårhuset som en central länk, varifrån de övriga lokalerna matas.

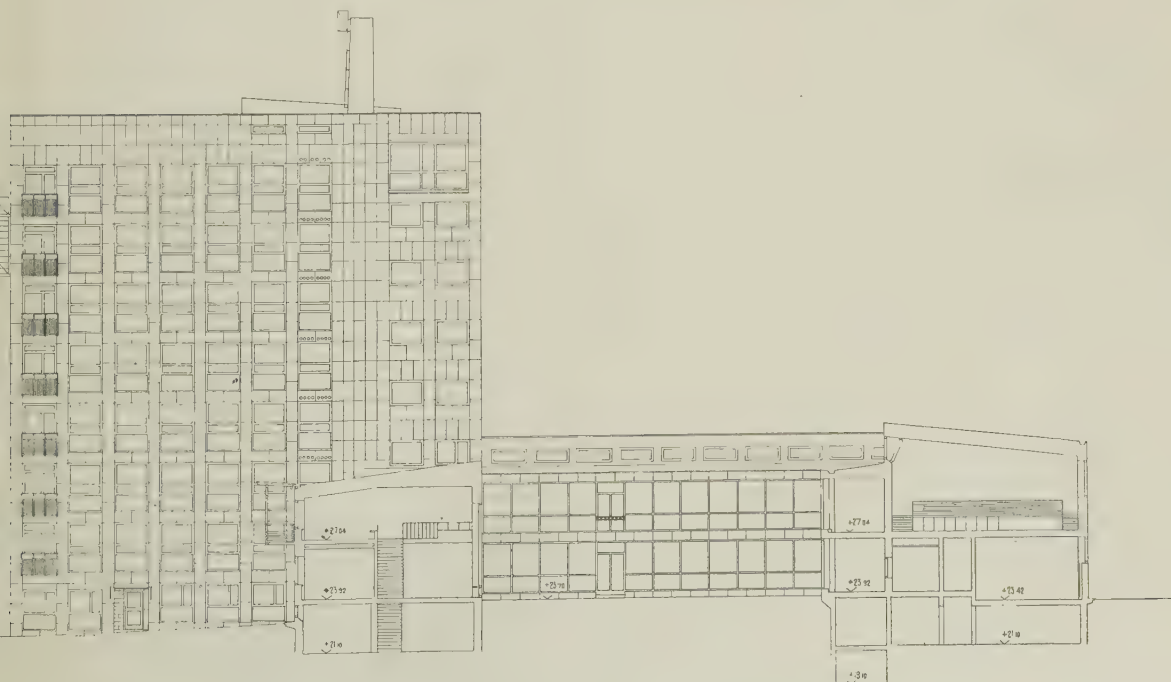
Studentkårens lokaler inrymmer ej restaurang utan är enligt programmet endast avsedda som »en ersättning för de trapphallar och korridorer som i högskolor och universitet erbjudit studenterna en uppehållsplats på rasterna».

Höghuset står på betongpålar och är gjutet i betong med utvändigt isolering av kork samt beklätt med vit Ekebergsmarmor. Fönsterpartierna är i

Ovan: Plan av våning 1 tr. Skala 1:400.

Nedan: Sektion och fasad mot söder.

Skolan sedd från söder med aulan närmast.

denna del av teak och stål. Bröstningarna är utvändigt klädda med grönt opalglas.

De lägre husen är uppförda i Slottsmöllans tegel med randmejslad liggande sockel i röd granit. Fasadtegel invändigt i foajéerna är sandblästrat.

Golvmaterialiet är i arbetsrummen ruboleum, i korridorer, bibliotek och föreläsningssalar korklinoleum samt i foajéerna vita marmorplank med breda, längsgående fogar.

Foajéerna i materialen marmor, tegel, betong och glas har med mycket gott resultat bullerdämpats med i taket ingjutna ljudpottor och i väggarna murade hålrum. Ljudpottorna i taket utgörs av på formen ställda lerkärl i volymerna 1, $\frac{2}{3}$ 1 och $\frac{1}{3}$ 1, till antalet i proportionerna 5:3:2.

Höghusets korridorer och kårlokalerna har ljuddämpande tak av porös matta över $\frac{3}{4}$ " · 2" fururibbor, lagda med 5 mm mellanrum och sammansatta i fabriksstillverkade sektioner. Panelen är dels sandblästrad, dels skurad med koksaltlösning.

I föreläsningssalar och aula har de väggar som behövde dämpas beklätt med fanérade spånskivor. Skivorna har sågade slitsar i storlek, antal och proportioner efter de akustiska beräkningarna. Fanéret är i de mindre salarna knivskuren furu och i de större ask.

Mörkläggningen i föreläsningssalarna och aulan sker med mörkläggningsgardiner, som kunnat helt infällas, då monteringen skett med genomgående axlar från husets ytterfasader. Aulan mörklägges dessutom med skjutluckor, fanérade som väggen.

Uppvärmningen sker i huvudsak genom radiatorer och strålningsvärme från golv. Termostatreglerade varmluftsaggregat förser samtliga arbetsrum, föreläsningssalar och sällskapsrum med förvärmad friskluft. Varje föreläsningssal liksom skolans olika avdelningar har separata inblåsningsaggregat. I höghuset är därvid ett inblåsningsaggregat placerat i varje våningsplan.

Möbleringen av föreläsningssalar, aula och bibliotek har ingått i arkitektuppdraget. Skolan i övrigt har möblerats med befintliga möbler, vilket omöjliggjort en enhetlig och efter rummens mått avpassad möblering. Kårhuset har möblerats av studentkåren.

För fondväggen i det stora rummet i kårhuset har Erik Thörning efter uppdrag gjort ett förslag till konstnärlig utsmyckning. Detta blev dock på ett alltför tidigt stadium refuserat av Göteborgs Konstnämnd.

Planeringsarbetet såväl beträffande planlösning som val av material har skett i mycket stimulerande kontakt med skolans byggnadskommitté och då särskilt dess ordförande direktör Axel Adler och skolans rektor, professor Hadar Berglund. Under byggnadstiden har daglig kontakt i form av illustrerade brev kort upprätthållits mellan kontrollanten, arkitekt SAR Gunnar Wetterlundh, och arkitektkontoret.

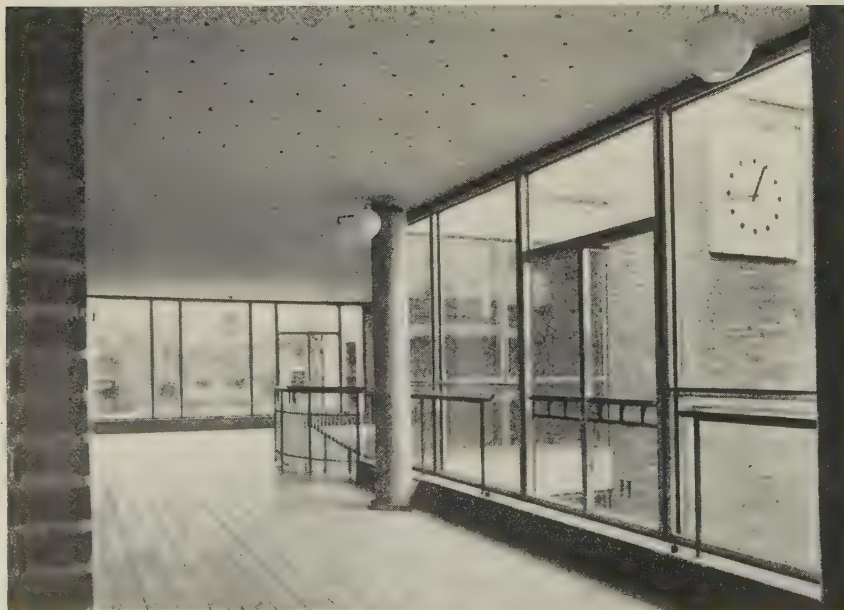
Då byggnaden var under uppförande under kostnadsstegringen 1951—52 övervägdes om reglering av kostnaderna skulle ske enligt Byggnadsstyrelsens index eller efter byggmästarens priser med utgång

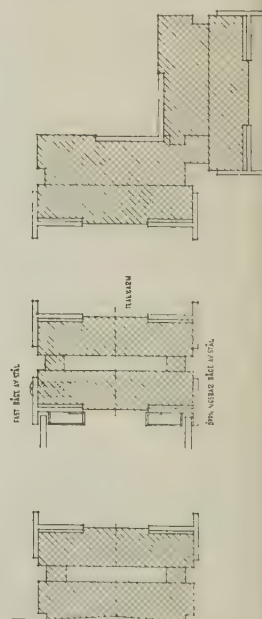

Södra foajén i bottenvåningen.

Övre foajén sedd mot aulan.

Nedan: Detaljer till foajéfönster av teak och stål med fast innerruta. Skala 1: 5.

Detalj av institutionsbyggnaden sedd från övre foajén. Hålen visar luftintaget till inblåsningsaggregaten förlagda i varje våningsplan.

Korridor i institutionsbyggnaden. Korridoren är här utnyttjad som bibliotek. Ibero-Amerikanska institutionen.

från å-prislistan. Det senare ansågs riktigare och kostnadsstegringen blev därvid 22,5 % medan den enligt index skulle blivit ca 10 % högre. Byggnadskostnaden är 3 766 000:—.

Tävlingen gjordes tillsammans med arkitekt SAR Sture Ljungkvist. Min medhjälpare på kontoret har hela tiden varit arkitekt MAA Jens Carlsen. För stolar i föreläsningssalar och aula svarar arkitekt SAR Gunnar Sjöstrand.

Konsulter:

Byggnadskonstruktioner: Professor Hj. Granholms Stockholmskontor. *Stig Lagerkranz, Uno Alesund.*

Värme, ventilation och sanitet: Elis Runefelt Ingenjörskontor. *AB. Gösta Wennberg, E. Sthén.*

Elektriska anläggningen: Elektriska Konstruktionsbyrå. *R. Jansson, G. Hellén.*

Akustik: Arkitekt SAR Björn Berntson.

Entreprenörer:

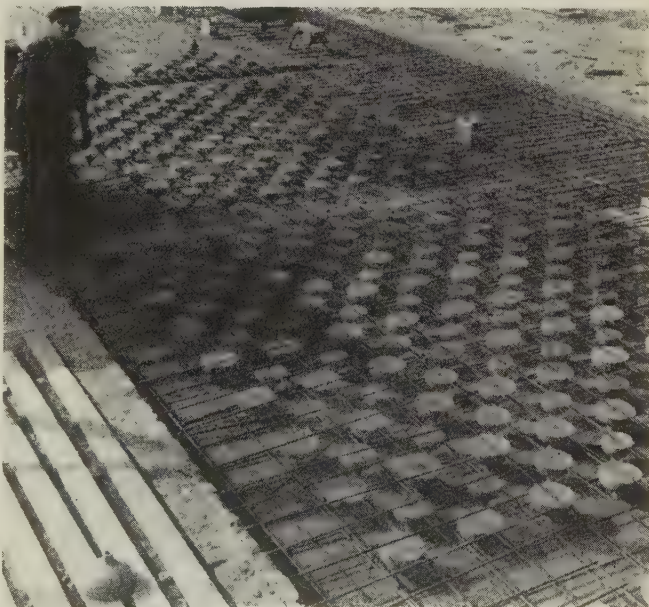
Byggnadsentreprenör: Olle Engkvist Byggnads AB. *Tore Larsson, Erik Säll.*

Värme och sanitet: *Gårda Rörläggeri.*

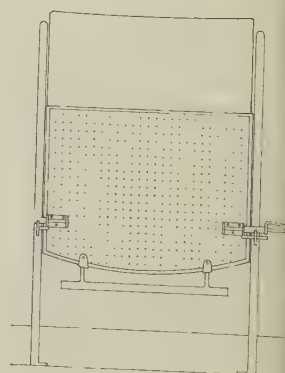
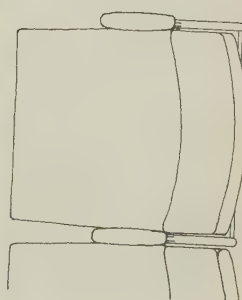
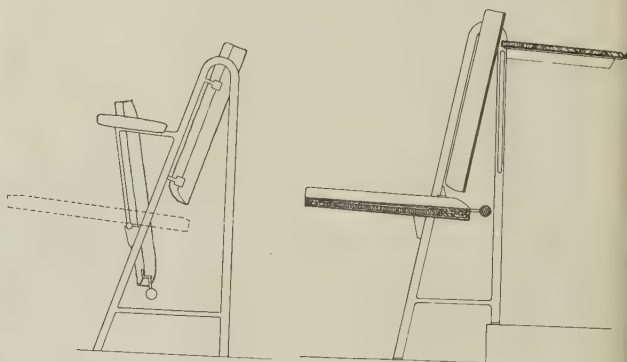
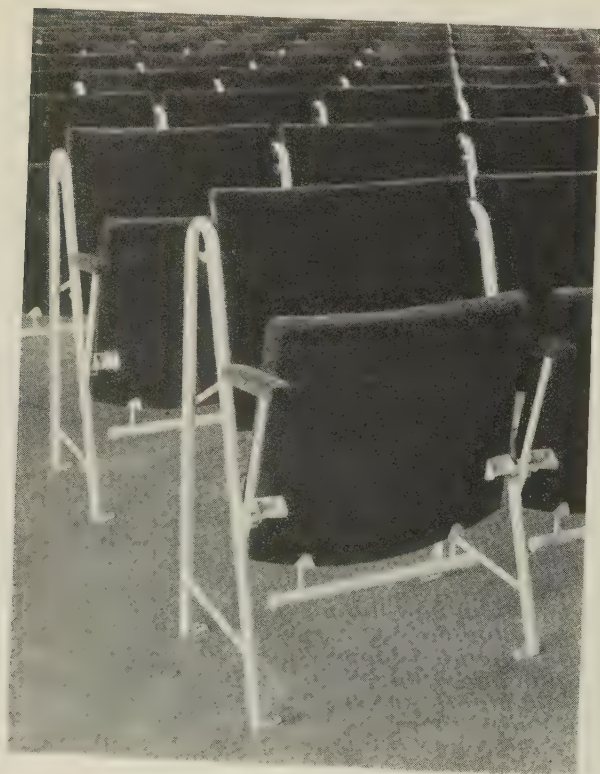
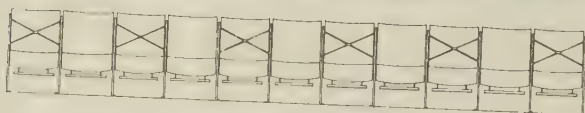
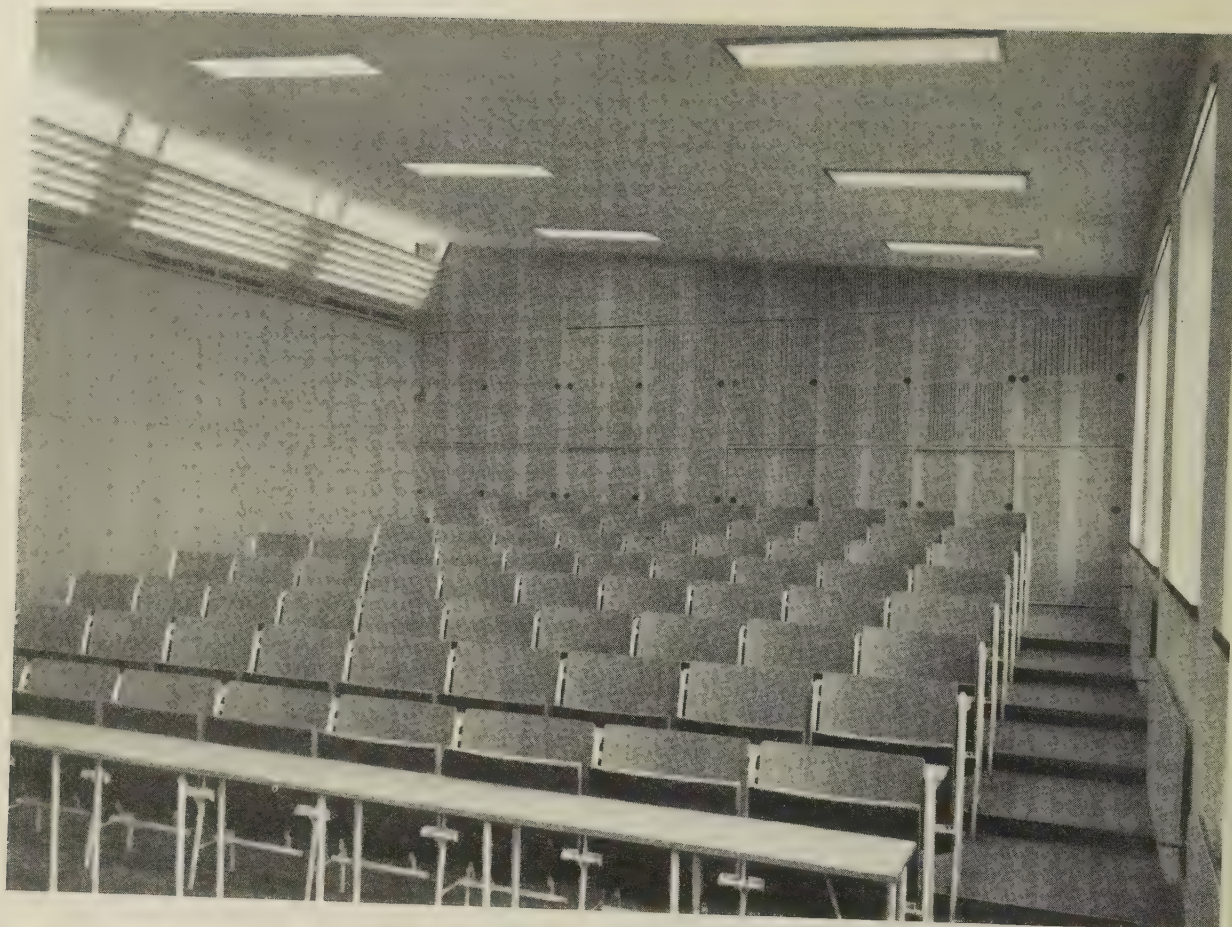
Ventilation: *AB Svenska Fläktfabriken.*

Elektrisk installation: *AEF.*

Hissar: *ASEA.*

Foajébjälklag före gjutningen med armeringsjärn, värmeslingor och ljudpottor utlagda på formen.

På motsstående sida:

Överst: Föreläsningssal med 70 platser.

Mitten: Stolar i aulan sedda bakifrån och framifrån.

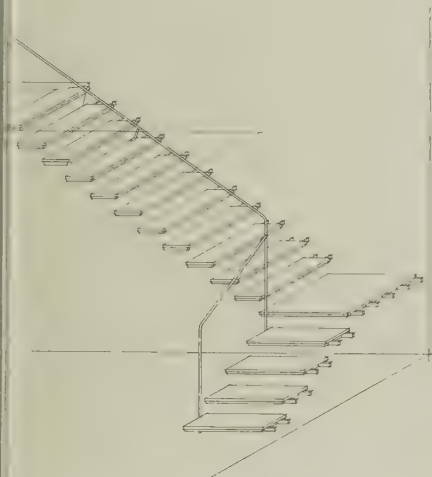
Nederst t. v.: Stolar i aulan.

Nederst t. h.: Ritning till stolar i aulan och till stolar i föreläsningssalar. Skala 1:20.

På följande sida: Trappspindeln i institutionsbyggnaden.

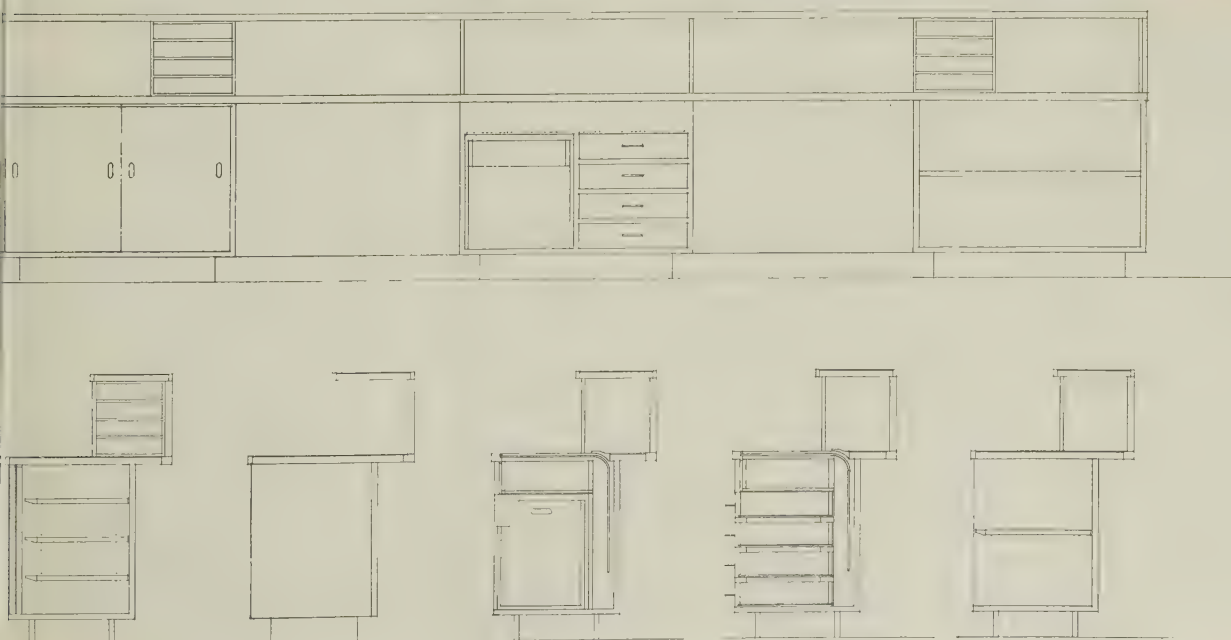
Samtliga fotografier: Sune Sundahl.

t. h.: Biblioteksexpeditionen sedd från entrén mot nedre våningen.

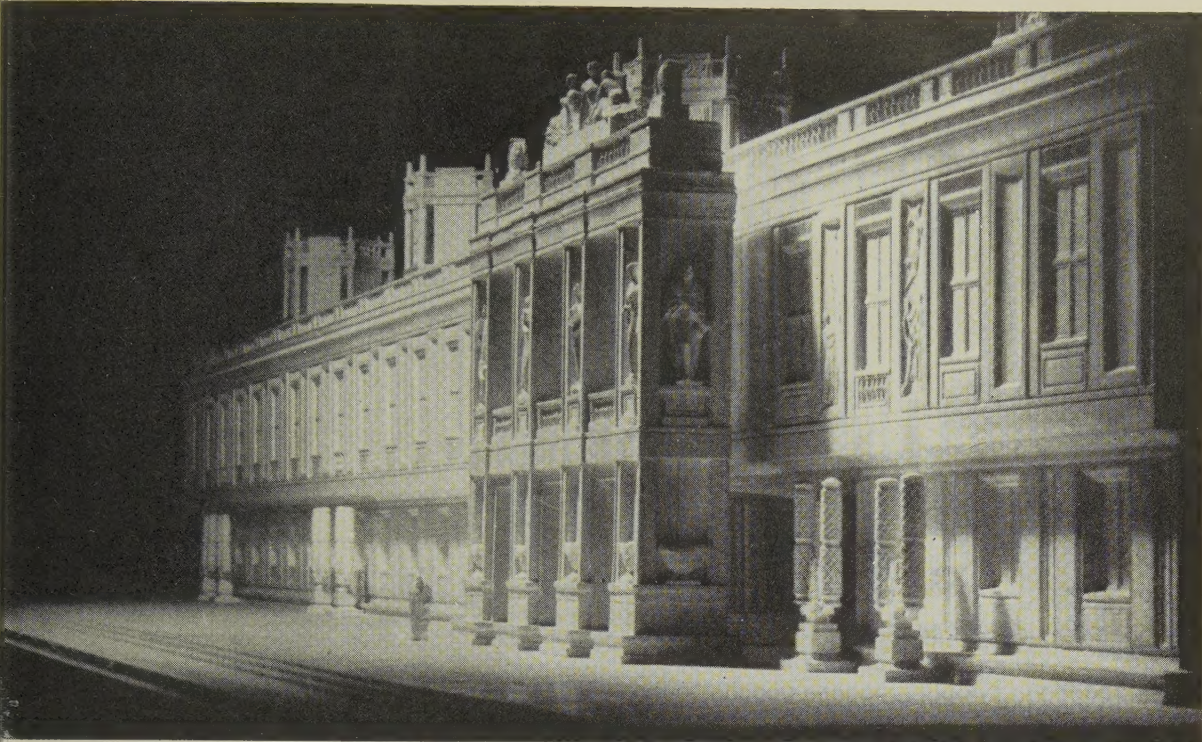

Ovan: Trappa mellan biblioteksexpeditionen och bokmagasin i källaren. Planstegen är utförda av ek som skruvats på plattjärn. Stegen är därefter ingjutna i väggen.

Nedan: Utlåningsdisken i biblioteksexpeditionen. Disken är utförd i ek med beläggning av mörkgrå linoleum. Skala 1:30.

UTSTÄLLNINGEN ARKITEKTUR I POLEN

DK 72(438):061.4

Under den första tiden efter kriget ritade man i Polen hus som var starkt påverkade av västeuropeisk modern arkitektur. Detsamma var ju förhållandet i Ryssland under åren närmast efter revolutionen. Utländska arkitekter, le Corbusier och arkitekter från Bauhaus ritade många byggnader i extremt moderna anda, av vilka en del även byggdes. Med dessa blev folket, eller i varje fall de styrande, ej nöjda, och man sökte sig därför andra vägar. När man nu ville söka förebilder i det förgångna, förvånade det många att man ej hämtade dem antingen från det gamla landets folkliga byggnader, eller till exempel från de grekiska eller romerska republikerna och från den tid, då folken i dessa hade gjort sig fria från det förhatliga kungadömet och ännu ej råkat under kejsarens ok. I stället syntes man välja som förebild arkitekturen från det romerska imperiet.

Kanske var det dock inte så, utan man fortsatte helt enkelt där man senast slutade innan man gjorde försöket med nymodigheterna utifrån. Detta blev då en så mycket mer närliggande lösning, som man fortfarande hade många arkitekter som kunde rita och undervisa i den gamla sorten. Därigenom råkade man dock in i en arkitektur som påfallande påminner om den stil som utmärkte, och ganska väl uttryckte, tiden hos den kapitalism man med revolutionen törtat och den militarism man senare besegrade.

En nationell arkitekturutställning kan icke ge en rogen bild av arkitekturen i landet, bland annat därför att man icke kan veta i vad mån de utställda

byggnaderna, eller vilka av dem, som är representativa. En visad byggnad kan ju vara ett lysande eller avskräckande undantag, då däremot en annan, som kanske står i skymundan, kan vara typisk för en stor del av det som i verkligheten byggs. Å andra sidan bör en utställning som denna, där de visade projekten och färdiga byggnaderna utvalts av en sammanslutning av de verksamma och inflytelserika arkitekterna, och som dessutom med säkerhet godkännts av de makthavande, ge en god uppfattning om vilka ideal man arbetar efter.

Den polska arkitekturutställningen visar tydligt att de i Ryssland nu rådande klassicistiska idealen numera allmänt tillämpas även i Polen. Hur hårda direktiven ovanifrån varit, är det naturligtvis svårt att bedöma. Mycket tyder dock på att de polska arkitekterna har en viss frihet — bara de inte ritar funktionalistisk arkitektur.

Det första verk man på utställningen stötte på, sedan man passerat många bilder av gamla byggnader, var riksdagshuset i Warszawa av B Pniewski. Detta, även av moderna västeuropeiska arkitekter beundrade hus, är dels en återuppbyggnad, dels nybyggnad, helt utförd med klassiska motiv, personligt, vackert och i en fin skala.

Av återuppbyggnaden av de egentliga bostadskvarteren utanför storstädernas centrum visades endast en bostadsplan, vilken påfallande överensstämde med de bästa lägenhetstyper som nu allmänt ritas hos oss. Även de delar av stadsplaner för dessa bostadsområden som visades stämde väl överens med de idéer vi nu börjar tillämpa, och gjorde ett sympatiskt

injetten: Riksdagshuset (sejmbyggnaden) i Warszawa.
arkitekt: Professor Pniewsky.

Konstitutionens plats i bostadsområdet Marszałkowska i det centrala Warszawa. Formgivningen är grundad på klassiska motiv från 1800-talets Warszawa. Arkitekt: Janowski, Knothe, Sigalin och Stempinski.

Statsplaneringskommissionens byggnad i Warszawa.

*På motsäde sida:
Överst: En bild från den återuppbyggda stadsdelen Mariensztat i Warszawa.*

I mitten: Entréhallen i sejmbyggnaden.

*Nederst: Förslag till kulturpalats i Rzeszow.
Arkitekt: Polak.*

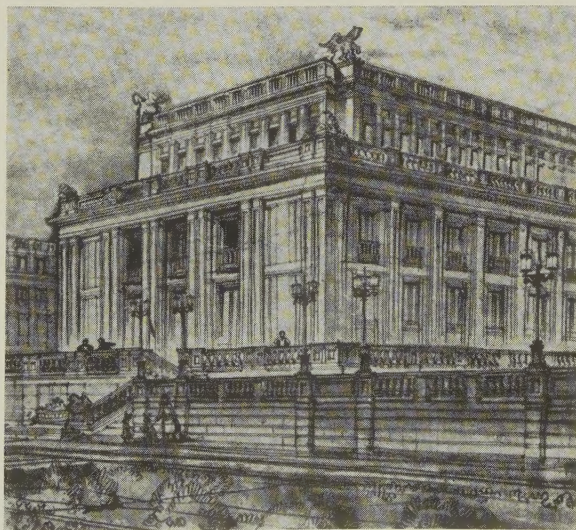
intryck. Den yttre utformningen av dessa hus föreföll att ofta vara enkel, naturlig och tilltalande.

I de centrala delarna av Warszawa har man dels återuppfört vissa delar som trogna kopior av det gamla, dels byggt nya breda gator med en arkitektur som man strävat efter att ge samma karaktär som i de förstörda stadsdelarna. Exakt samma tillvägagångssätt har ju tillämpats i många städer i västra Europa. Man bör nog här inte så mycket se kärlek till vissa byggnadsstilar, som en revolt mot det oblidade ödet som lagt den egna staden i ruiner. »Rekonstruktionen av arkitekturens skatter är ett av exemplen på socialistisk kultur och dess attityd mot det dyrbara arvet från gångna generationer.» (Vi, som tillhör en av de få nationer som helt undgått krigets förödelse, går motsatt väg och bereder oss att frivilligt jämna våra städer med marken och i stället uppföra något fullständigt nytt.)

Några mycket stora kontorsbyggnader, främst det för den statliga planeringskommissionen, gav genom sin enkelhet och frihet från ovidkommande och tyngande arkitekturapparat ett ganska sympatiskt intryck. En viss monotoni hade man ej undgått, men i hur många jättestora administrationsbyggnader i världen för övrigt har man gjort det? En bild av entréhallen i den nämnda byggnaden visade dock en torrhet och en klumpighet i detaljerna som var helt skild från den förfinade elegansen i riksdagshusets trapphall.

Det talas numera ständigt om att vi måste bygga husen i vår tids anda, att byggnaderna skall uttrycka vår egen tidsålder. Om ett hus på något sätt, som ej kan försvaras av strängt ekonomiska skäl, skulle påminna om äldre hus så betecknas det som en reaktionär pastisch. Nu är det emellertid så, att nästan alla hus som byggts i Europa under de senaste 2 000 åren då är reaktionära pastischer, och att hur mycket romarna än sökte bygga som greker och etrusker, eller arkitekterna under renässans, empire och 1800-tal sökte härma romarna, eller hur mycket man än sökte att långsamt och försiktigt bygga vidare på vad man ärvt av föregående generationer, och utan att ha någon medveten tanke på att uttrycka sin egen tids anda, så blev i alla fall vad man gjorde ett klart uttryck för den egna tiden, ofta även för den egna personligheten. Allt ordande, både i öst och väst, om att uttrycka sin egen tid, dess teknik och samhällsskick, är vår tids uppfinning, och vi vet ännu ej vart detta kan leda. Men vi har väl alla någon gång träffat en typ av människor, vars medvetna och ständiga strävan är att i sitt uppträdande vara helt obundna av hänsyn till tradition eller fördomar och ett uttryck för en helt ny tid och en stark personlighet, och vi vet att det knappast finns någon som är mer påfrestande att umgås med. De hus vi hittills talat om visade inte några krampaktiga försök att uttrycka någon tidsanda, och var i varje fall i så måtto sympatiska.

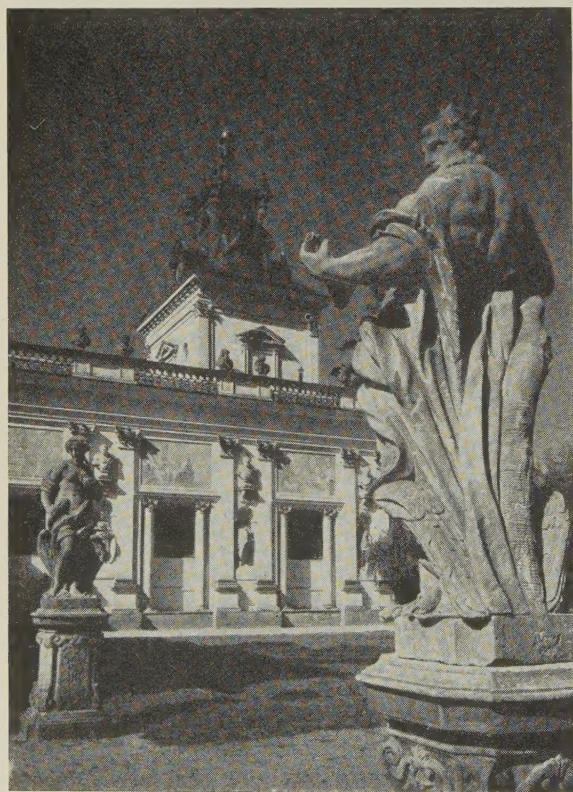
Det på utställningen som kanske tilldrog sig det största intresset, och som nog också var avsett att göra det, var den nya paradgatan i bostadsområdet Marszalkowska i Warszawas centrum, en bred, pampig, strängt symmetrisk gata, som på några ställen breddar sig till öppna platser. Husen är 8-

Förslag till tunnelbanestation i Warszawa.

Wilanowpalatset invid Warszawa 1678—1694. Arkitekt: Lotzi.

våningars bostadshus med arkader, pilastrar och kolonner och allt i enhetlig stil utmed hela gatan. Lägenheterna bakom dessa fasader är mest 2- och 3-rummare.

Några tunnelbanestationer påminde starkt om de kända stationerna i Moskvas metro.

Några projekt till monumentalbyggnader, ett kulturhus, ett rådhus, visar en våldsam överlastning med arkitektoniska motiv. De är ungefär samma andas barn som till exempel vårt eget riksdagshus.

I diskussionen kring den polska utställningen har det sagts att denna arkitektur framför allt är ett uttryck för maktsträvan. Är detta så säkert? Den som levat i fattigdom men senare får möjlighet att skaffa sig vad han fått försaka, den väljer då gärna det som är stort, pompöst och överlastat. Han har ingen förståelse för det enkla, känner sig osäker inför det nya och väljer därför det som mest liknar vad han hört sägas vara vackert och fint. Till sitt hem köper han därför väldiga skåp, blänkande bord och stolar och buktiga byråer. Det behöver inte alls ligga något behov av att manifesteras sig i detta val; det skulle nog ha blivit detsamma även om man aldrig tänker bjuda någon hem. Det har hos oss sålts väldiga massor av dessa möbler, och säljs fortfarande. Det finns en påtaglig likhet mellan våra möbelbutikers stilmöbler och de polska monumentalbyggnaderna, samma förkärlek för de stora måtten, för dekorativ överlastning och samma svaghet för smaken hos den överklass man nyss besegrat.

Att ge folket föremål som ser ut precis så som folket säger att det vill att de skall se ut, är en konst som med virtuositet behärskas av många stora kapitalistiska företag, och vi vet vart detta leder. Den metoden tycker man borde vara ovärdig de polska arkitekterna.

H Carlheim-Gyllensköld